HELTAI GÁSPÁR FABULÁI

Az okos szamárról meg a megcsalt farkasról.

A farkas igen éhezik vala. És midőn elindult volna, hogy ennivalót keresne, az úton elől talála egy szamarat és azt megszólítván, monda: Jó szamár frater! Tudod-é, mint vagyon a dolog? Igen éhes vagyok: Én ugyan megeszlek. És nagy irgalmasságot teszek veled ezzel. Mert la, melly igen kell néked munkálkodnod szünetlen. És ekképpen minden nyomorúságodnak vége leszen. Felele a szamár: Jó farkas uram! Köszönöm jóakaratodat, hogy gondot viseltél reám nyomorúságomban és hogy megszántál. Bizony így vagyon, amint megmondottad. Nincsen vége az én munkámnak, terhehordozásomnak. És minekutánna mindent nagy hívséggel elvégeztem, legott nagy pálcákkal füzetnek érte énnekem. Ezokáért ugyan megköszönöm, ha véget téssz e sok nyomorúságnak és megeszel. De egyre kérlek. Ne itt egyél meg az úton. Mert nagy szégyenemre lenne ez énnékem. Mert tudod, hogy sok ember jár ezen az úton. Az uram is megszidalmazna érette, mondván: Im ez undok szamár semmit nem viaskodék a farkassal. Ugyan szabad akaratból hagyta magát felfalatni. Jere ezokáért amoda a berekbe. Mikoron a berekbe bémentenek volna, monda a szamár: Im gúzst tekerek és kössed azt erősen a nyakamra és a másik végét tenéked kötöm a nyakadra. Annakutánna menj elől te, mert te vagy uram és én tiéd vagyok. És így menjünk fel a hegyre. Felmenet meglátnak az emberek és igen kezdenek majd dicsérni, mondván: Bezzeg vitéz a farkas, melly igen nagy rabot fogott, mint viszi pórázon maga után. És ekképpen nagy tisztességed leszen ebből és minden ember kezdi

dicsérni vitézségedet. Ott fenn a hegyen ennekutánna megehetsz nagy nyugodalommal. Tetszék a farkasnak a szamár tanácsa. És gúzst tekervén egymás nyakára, megköték azt nagy erősen. És a farkas elől kezde járni nagy kevélyen és a szamár utánna. Mikoron a berekből kijutottanak volna, monda a farkas: Bezzeg rút helyre jutánk, im melly nagy árok vagyon itt. Bizony nem tudom, merre kell itt menni. Monda a szamár: Én elől megyek egy darabig és megmutatom az utat, mert jól tudom, hol kell általmenni. Felele a farkas: Helyes, menj elől. A szamár elől méne, míglen nem igen messze volna a falutól, melyben az ő ura lakik vala. Monda a farkas: Nem jól járunk, bizony elvétettük az utat. Felele a szamár: Vajh nem vétettük el, jó farkas uram. Mert igen jól tudom, azonnal odajutunk, ahol által kell mennünk. Midőn ennekutánna tovább mentenek volna és közel volnának immáron a faluhoz, eszébe vevén a farkas a szamárnak ravaszságát és hátra kezde mászkálni. De a szamár nekihuzalkodék és erővel voná a farkast az ő ura háza elejbe és igen kezde ordítani. Hallván ezt az ura, kifutamék minden szolgáival, hát ott vagyon a farkas a gúzsban és igen rándítja magát, de csak nem bir a szamárral. Az ura mind szolgástól rámene pálcákkal és igen megverék. Odafutamék pedig az egyik szolga egy szekercével, hogy bévágná avval a farkas agyát. De nem a fejét találá, hanem az gúzst a nyakában. És ekképpen elszalada a farkas, igen nehezen. És a falu körül felméne a hegyre és lenézvén nagy bánattal a faluba, monda: Ó én bolond lator, ó én kába lator, hova az ördögbe tettem volt eszemet! Ó én undok lator, örökkévaló szégyen, hogy egy szamár ekképpen megcsaljon! Jaj nekem, agg ebnek. Ihol immár a nagy tisztesség, mellyet megnyertem. Bezzeg jeles vitéz vagyok, úgy kell nékem, bolond latornak. Ezenközben szomorúságának miatta igen kezde a szamár ordítani az ólban. Midőn a farkas meghallotta volna a szamárnak ordítását, monda: Bezzeg csalárd lator, hiában ordítasz. Olly szépen nem sípolhatsz, hogy ismét gúzsba keríthetnél. Maradj ott csak, ahol vagy. És az erdő felé kezde pironkodni nagy bánattal.

Értelme:

E fabula azt jelenti, hogy az Úristen ítélete igaz. Mert Ő kegyelmességében gondot visel a szegény együgyűekre s az ártatlanokra és értelmet és bölcsességet ad nékik és vezeti őket, hogy úgy cselekedjenek, hogy a gonosz kegyetlen latroktól megmaradhassanak. Mert ha ez nem volna, bizony szegény nyavalyások soha meg nem maradhatnának tőlük. Ekképpen keresé a lator farkas a szegény ártatlan szamárnak veszedelmét. De szépen vevé hasznát. Úgy kell a latornak. Erre mondották a régi jámborok: Valaki a más ember lovának vermet ás, önnön lovának a nyaka szakad bele. Így vagyon. Mert az Istennek ítélete igaz. Nyilván el nem menekedhetsz előle. Ha egy kis ideig előbbre is mégy latorságoddal, messzire nem viszed. Mert annál nagyobb leszen annakutánna rajtad mind az szégyen, mind az veszedelem. Ezokáért légy jámbor. Amen.

A rókáról meg az kakasról.

A falu végén jár vala a kakas egynéhány tyúkkal és kapirgálván a szeméten, ennivalót keresének. A sövény mellől előballaga a róka, a tyúkok felé tartván. Meglátá ezt a kakas és megijedvén, mindjárást kukorítani kezde és a tyúkokkal felröpüle a sövényre. Szépen köszöne

neki a róka és monda: Kakas uram, jöjj alá az nénjeimmel. Nagy jó hírt mondok tinéktek, csak ezokáért jöttem mostan ide hozzátok. Mert nagy gyűlésünk volt. Minden lelkes állatok, mind vadak, mind madarak egybegyűltenek vala. Monda a kakas: Mit végeztetek a gyűlésben? Felele a róka: Minden jót. Közönséges békességet szerzénk és elvégeztük, hogy ezután egyik vad se bántsa a másikat. Hogy a madarak ne bántanák az vadakat s az vadak se bántanák az madarakat. Ezokáért jöjjetek csak alá. Immár semmi félelemre okotok nincsen. Ezenközben a kakas kinyujta a nyakát és szemeivel pislogatva elnéze messzire. Látván ezt a róka, monda a kakasnak: Mi dolog az? Mit nézegetsz? Felele a kakas: Im úgy tetszik nekem, hogy amott a bokrok közül valamiféle vizslák jönnek elé és egy ember is jő utánnok. Ám két agár is jő utánna és ugyan erre tart. Monda a róka: Messze vannak-é? Felele a kakas: Nem. Hanem csak e halmocskán túl vannak. Monda a róka: Én megyek. Monda a kakas: Ne menj, jó róka uram, im valami beszédem volna még veled. Valamit kérdek tőled. Felele a róka: Nem beszélhetek most veled. Mert nem akarnám, hogy az ember az agarakkal idejönne és itt találna. Monda a kakas: Miért? Lám félsz tőlek. Hiszen megvagyon már az békesség! Hiszen elvégezték az gyűlésben, hogy immár eggyek legyünk valamennyien és egyik se bántsa a másikat. Felele a róka: Úgy vagyon elvégezve. De attól félek, hogy ez agarak és vizslák nem voltanak ott és nem értettenek semmit benne. Addig, mig én a végezést meg nem beszélleném velek, addig talán nem jól lenne dolgom. Ezokáért eltakaroszom innét. És elpironkodék onnét.

Értelme:

E fabula inti az álnokokat, kik éjjel s nappal álnokságos szívvel ravaszságokat gondolnak ki, hogy felebarátjuknak kárt tehessenek, hogy marhájokat s egyéb jószágokat maguknak megkaparíthassák s egyben őket magokat is elveszejthessék. Az efféle ördögi álnok természetűek szépen tudják béfedezni az latorságot. Síma a szájuk, szépen szólnak és mást forgatnak nyelveken, de bizony más vagyon szívükben. De nem vihetik az ő álnok lator szívöknek kívánságát véghez, mert az Úristen senkit úgy nem gyűlöl, mint az efféle hipokritát, kinek szíve rakva vagyon álnoksággal. Mert az Úristen maga az Veritas. Azaz: tettetés nélkül való Igazság, a merő Tisztaság és az Igazmondás. Ennekokáért az efféle álnok latroknak elejét veszi és még álnokabbat bocsát reájok, hogy az ő álnokságokat nagyobb álnoksággal büntesse meg és őket örök szégyenbe keverje. E világ rakva vagyon efféle példákkal. Lám mint vesze el az álnok, gennyes kincstartó barát, ama Frater György, mint porban az lóganéj. Bizony mondom néked ezokáért légy jámbor!